

niedzielne przeżycie Eucharystii. Wydaje się, że wiele jest do zrobienia na rzecz właściwego ustawienia niedzieli w życiu chrześcijańskim i pełniejszego wykorzystania jej dla pogłębienia duchowego wiernych.

Godną polecenia jest chyba także praktyka obchodzenia dorocznej Paschy osobistej, tj. wspomnienia rocznicy przyjęcia sakramentów inicjacji. Jedno możnaby postawić tylko zastrzeżenie, by w obchodach tych nie tyle akcentować rocznicę przyjęcia rytów sakramentalnych, ile pamiątkę otrzymania od Boga nieocenionego daru życia nadprzyrodzonego, za który to dar chrześcijanin ustawicznie wyraża Bogu swą wdzięczność.

Tuchów

O. STEFAN ZALEWSKI, CSSR

Ks. Helmut Sobeczko

SAKRAMENT BIERZMOWANIA W DUSZPASTERSTWIE

Odnowa liturgii, w tym również liturgii sakramentów św., niesie ze sobą odnowę form duszpasterskich i dostosowanie ich do potrzeb życia religijnego naszych czasów.

Obowiązek wychowania wiernych do czynnego udziału, tak wewnętrznego jak i zewnętrznego, należy do głównych obowiązków szafarzy Bożych tajemnic.¹

Rodzi się pytanie, jakie konkretne wymagania pastoralne niosą ze sobą nowe obrzędy bierzmowania? Trudno o wyczerpującą odpowiedź, tym bardziej, że dotychczasowa praktyka duszpasterska bierzmowania jest różna w poszczególnych diecezjach, uwarunkowana lokalnymi właściwościami i zwyczajami.

I. STAN OBECNY PRAKTYKI DUSZPASTERSKIEJ

Zanim wskażę na niektóre wymogi duszpasterskie nowego *Ordo Confirmationis*, wypadnie najpierw przyrzeć się obecnej praktyce w naszych diecezjach. W tej sprawie zwróciłem się do Wydziałów Duszpasterskich naszych diecezji o przysłanie własnych instrukcji i wytycznych.

Ogólnie można stwierdzić jedno, a mianowicie na pierwsze miejsce wysuwa się wizytacja kanoniczna, wokół której koncentruje się większość prac przygotowawczych w parafii. Sakrament bierzmowania schodzi na dalszy plan. Od kilku lat w niektórych diecezjach podejmo-

¹ KL nr 19.

wane są próby przewyciężenia tego rodzaju stanu rzeczy. Np. wizytację przeprowadzają w okresie poprzedzającym przyjazd biskupa specjalni wizytatorzy, zarówno do spraw katechetycznych, kancelaryjnych, jak i stanu utrzymania budynków kościelnych.

Bierzmowanie w większości parafii odbywa się co 5 lat, zgodnie z prawem kanonicznym.² W kilku diecezjach częściej, co dwa lub trzy lata, dotyczy to głównie parafii wielkomiejskich.

Niektóre diecezje, zwłaszcza tarnowska, do bierzmowania dopuszcza dzieci starsze, kończące szkołę podstawową. Należy dodać, że nowe *Ordo Confirmationis* zasadniczo nie przewidujezmian dotychczasowej praktyki i pozostawia w mocy kan. 788 KPK, niemniej decyzję w tej sprawie zostawia konferencjom biskupim poszczególnych krajów³. W większości naszych diecezji biermuje się dzieci w wieku od 8 do 15 lat.

Jeżeli chodzi o czas bierzmowania, to na ogół jest nim okres Wielkanocy, a w niektórych diecezjach również okres jesieni. Różna jest także praktyka szczegółowego rozplanowania kolejności parafii w diecezji. Wyznacza się kolejno parafie całego dekanatu, albo poszczególne parafie z różnych dekanatów.

W ciągu jednego dnia z zasady biskup biermuje tylko w jednej parafii, są również diecezje, w których biskup biermuje w ciągu dnia w dwóch parafiach, zwłaszcza mniejszych (diec. opolska). W jednej diecezji (katowicka) z reguły biermuje się w sobotnie popołudnia (jedna parafia), oraz w niedziele, często w dwu różnych parafiach.

Do rzadkości należy praktyka bierzmowania w czasie mszy św., chociaż zezwala na to KL 71, oraz I Instrukcja wykonawcza z 1964 r., która również zaleca odnowienie przyrzeczeń chrzcielnych⁴. Przyrzeczenia chrzcielne i prezentację kandydata stosuje się w diecezji Pelplińskiej⁵.

Ponadto nie wszędzie każdy bierzmowany ma swojego świadka, istnieje również praktyka wyznaczania jednego świadka dla całej grupy, np. dla jednej klasy, dla dzieci z danej wioski itp.

Różnie przedstawia się także sprawa bezpośredniego przygotowania, zarówno kandydatów do bierzmowania, jak i rodziców, świadków oraz całej parafii. Często przygotowanie ogranicza się do powtórki katechizmu, kilku nauk i do spowiedzi w przeddzień. Dziecko nie zawsze w sam dzień bierzmowania ma okazję uczestniczenia we mszy

² Kan. 785 KPK.

³ Kwestia wieku jest dziś przedmiotem ożywionej dyskusji, np. w Hiszpanii i niektórych krajach Ameryki Łacińskiej bierzmowania udziela się dzieciom przed I Komunią św. — por. Ks. St. Hartlieb, *Odnowa obrzędu Bierzmowania*, „Msza św.”, 6 (1972) 129.

⁴ Sw. Kongr. Obrzędów, Instrukcja o należytnym wykonaniu Konst. Liturgicznej, (z 1964), n. 65 — tłum. polskie „Wiadomości Urzędowe Kurii Biskupiej Śl. Opolsk.” 21 (1965) 16.

⁵ Por. *Ordo in usum Dioecesis Culmensis*, Pelplin 1957, s. 83—84.

św. Często duszpasterze poprzestają na samym rozdawaniu komunii św. przed przybyciem biskupa, lub po jego odprowadzeniu na plebanię.

II. PRÓBY NOWYCH ROZWIĄZAŃ DUSZPASTERSKICH NA TERENIE POLSKI.

Od kilku lat w różnych diecezjach podejmowane są próby większego wykorzystania bierzmowania pod względem duszpasterskim. Na szczególowsze omówienie zasługuje praktyka w diecezji tarnowskiej oraz projekt wytycznych archidiecezji warszawskiej.

a) Instrukcja w sprawie bierzmowania Kurii Diecezjalnej w Tarnowie.

Instrukcja została opracowana w 1967 roku⁶ i stosuje się ją w diecezji tarnowskiej od 1968 roku.

Na wstępie Instrukcja, powołując się na naukę Soboru Watykańskiego II o bierzmowaniu⁷, zobowiązuje duszpasterzy, aby kandydatów do bierzmowania, ich świadków i rodziców zapoznali z podstawowymi prawdami teologicznymi: ukazanie bierzmowania jako sakramentu inicjacji chrześcijańskiej (związek z chrztem i Eucharystią); powołanie do apostołstwa (sakrament apostołstwa świeckich — KK 33); związek z Kościołem — specjalna moc Ducha Św., która zobowiązuje do szerzenia obrony wiary Chrystusowej — KK 11.

W punkcie pierwszym Instrukcja określa wiek kandydatów, czas i miejsce bierzmowania. Postanawia, że do bierzmowania należy dopuszczać młodzież klas VII zarówno przy wizytacjach, jak i poza wizytacjami kanonicznymi. Równocześnie przypomina się proboszczom o obowiązku udzielania bierzmowania w niebezpieczeństwie śmierci wszystkim wiernym bez względu na ich wiek⁸. Młodzież klas VII parafii, w których nie odbywa się wizytacja kanoniczna, biermuje się każdego roku w określonych ośrodkach, do których udaje się z pobliskich parafii. Parafie te i dni wyznacza każdorazowo Kuria po uzgodnieniu z dziekanem.

Z kolei Instrukcja szczegółowo traktuje o przygotowaniu kandydatów do bierzmowania (p. 2). Przygotowanie dalsze obejmuje dzieci po I Komunii św. (klasy III—IV), bliższe obejmuje młodzież klas VII i odbywa się w ramach katechizacji (tematy: istnienie i istota sakr. bierzmowania, skutki, obrzęd bierzmowania). Jest to przygotowanie dogmatyczne, które kończy się na tydzień lub dwa tygodnie przed

⁶ Kuria Diecezjalna w Tarnowie, Instrukcja w sprawie przygotowania do S. Bierzmowania (L: OC. V-10/72/67). Z opracowań tarnowskich częściowo korzysta archidiecezja Krakowska. Wydział Katechetyczny troszczy się o to, aby w większych skupiskach bierzmowanie odbywało się co dwa lata. Informacja Wyd. Duszp. Kurii Metrop. w Krakowie z dnia 21. VIII. 1972 r.

⁷ Konst. o Liturgii, n. 71.

⁸ Paweł VI, Motu Proprio *Pastorale Munus* z 30. XI. 1963 r., AAS (1963).

uroczystością bierzmowania egzaminem. Przeprowadza go delegat biskupa, którym zwykle bywa wizytator diecezjalny lub dekanalny, albo dziekan.

W ramach przygotowania głosi się w kilku ostatnich tygodniach dodatkowe katechezy ascetyczne — są to tzw. „jasne dni”).

Punkt 3 i 4 mówi o przygotowaniu rodziców (całych rodzin) oraz świadków bierzmowania. Dla rodziców urządza się przynajmniej trzy spotkania: na początku roku szkolnego, w ciągu i pod koniec przygotowań, w czasie których omawia się obowiązek zaangażowania się w przygotowanie ich dzieci do przyjęcia sakr. bierzmowania oraz możliwości współpracy z katechetą (p. 3).

Zgodnie z prawodawstwem kościelnym Instrukcja podaje kryteria doboru na świadka bierzmowania⁹. Młodzież na 6 tygodni przed bierzmowaniem zobowiązana jest podać proboszczowi imię, nazwisko, wiek, wyznanie i adres upatrzonogo świadka. Proboszcz natomiast zobowiązany jest do urządzenia przynajmniej jednej konferencji dla nich, na której powinien uświadomić im ich obowiązki, jakie zaciągają wobec bierzmowanych (p. 4).

Bezpośrednio przed bierzmowaniem urządza się dziesięciodniowe przygotowanie — nowennę do Ducha Św. Zwykle każdego dnia odprawia się Mszę wieczorną z homilią i odmawia modlitwy do Ducha Św. (*Veni Creator*). Przygotowanie to czasami ogranicza się do trzech dni, zwłaszcza w razie zbyt wielkich odległości do kościoła. W takim wypadku młodzież pierwsze sześć dni nowenny odprawia w domu prywatnie (p. 5).

W ostatnim punkcie Instrukcja mówi o opiece nad młodzieżą po przyjęciu bierzmowania. W ścisłym powiązaniu z przyjętym sakramentem prowadzi się przez cały rok katechizację młodzieży klas VIII. Podkreśla się pracę nad sobą i obowiązek apostołstwa. Każdego roku w uroczystość Zesłania Ducha Św. z racji przygotowania do bierzmowania, przypomina się wszystkim parafianom o zaciągniętych zobowiązaniach, jakie płyną z faktu przyjęcia tego sakramentu.

Po czterech latach przedstawionej wyżej praktyki zwrócono się do księży z prośbą o ocenę tej praktyki pod względem wartości duszpasterskiej. Odpowiedziało 239 kapłanów. Wszyscy respondenci podkreślają przede wszystkim dowartościowanie bierzmowania, a także ożywienie katechizacji w klasie VII. W odpowiedziach domagano się dopracowania formy spotkań z kandydatami do bierzmowania oraz pogłębienia formacji młodzieży klas VIII do apostołstwa świeckich.

W roku 1972 w diec. Tarnowskiej udzielono bierzmowania 5.591 osobom w czasie wizytacji kanonicznej, a poza wizytacją 21.539 osobom w 97 parafiach¹⁰.

⁹ Kan. 795—796 KPK.

¹⁰ Biuro Prasowe Sekr. Episk. Polski, Pismo okólne 39 (212) z 18—24. IX. 1972. Korespondencja diecezjalna, n. 20/72.

b) Projekt Instrukcji Archidiecezji Warszawskiej.

W odróżnieniu od Instrukcji tarnowskiej, która ma już czteroletnią weryfikację życiową, Instrukcja warszawska jest tylko projektem, opracowanym przez Radę Duszpasterską. W związku z wydaniem nowych Obrzędów Bierzmowania ostateczne opracowanie zostało wstrzymane¹¹.

Niemniej treść projektu wytycznych zasługuje również na szczegółowe omówienie, gdyż zawiera sporo nowych rozwiązań natury duszpasterskiej.

Na uwagę zasługuje zamiar jak największego oddzielenia sakramentu bierzmowania od wizytacji kanonicznej. Zasadniczo możliwość udzielania go w ramach wizytacji przewiduje się dla parafii mniejszych, gdzie liczba dzieci jest stosunkowo mała (p. 1—2).

Projekt określa na wstępie wiek kandydatów do bierzmowania w następujący sposób: „Jako zasadę należy przyjąć, że do bierzmowania przystępuje młodzież w klasie VIII. W trudniejszych warunkach duszpasterskich, uniemożliwiających coroczne udzielanie bierzmowania, można dopuszczać także dzieci z klas VII. W wypadkach uzasadnionych duszpasterz może przesunąć przyjęcie tego sakramentu na wiek późniejszy” (p. I, 1). O dopuszczeniu kandydata do bierzmowania decyduje proboszcz po zasięgnięciu opinii katechety. Młodzież można dopuszczać tylko po odpowiednim przygotowaniu (I, 2).

Przygotowanie kandydatów Projekt dzieli na zwyczajne, specjalne i ascetyczne. Zwyczajne odbywa się w ramach katechizacji, specjalne na miesięcznych spotkaniach w roku poprzedzającym bierzmowanie, gdzie uwzględnia się przede wszystkim zagadnienia apostołstwa i życia chrześcijańskiego — zachęta do miesięcznej spowiedzi i Komunii św., wreszcie przygotowanie ascetyczne obejmuje: trzydniowe rekolekcje, tzw. „Dzień oczekiwania”, połączony ze spowiedzią, Komunią św. i postem (ostatni dzień rekolekcji) oraz dobrowolne zobowiązanie powstrzymania się od picia alkoholu i palenia papierosów (p. II, A, 1—3).

Zalecenia dotyczące rodziców i świadków przewidują, aby każdy kandydat miał osobnego świadka. Może być wybrany spośród osób bliskich i musi być osobą religijną. Wielkość i znaczenie bierzmowania należy omówić z rodzicami i świadkami na specjalnych spotkaniach (projekt nie określa ich częstotliwości). Należy zachęcić ich do spowiedzi i Komunii św. Bierzmowanie ma być również okazją do bliższej współpracy z katechizacją parafialną (p. II, B, 1—3).

Następnie Projekt omawia przebieg samego bierzmowania. Grupy przystępujące do bierzmowania nie powinny być większe niż 100 do 150 osób. Obrzęd będzie przebiegał wtedy sprawnie i krótko (p. III, 1).

¹¹ Wynika to z listu załączonego do projektu Instrukcji o Bierzmowaniu, jaki nadesłał do Opola w dniu 25. VIII. 1972 Ks. B. Bijak, referent Wydziału Duszpasterstwa Kurii Metropolitalnej w Warszawie.

Mamy również zalecenie, aby „zgodnie ze wskazaniem liturgicznymi bierzmowanie odbywało się podczas mszy św. odprowadzanej przez księdza biskupa. Obrzęd odbywa się po Ewangelii i homilii. Bierzmowanie poprzedza odnowienie przyrzeczeń chrzcielnych (III, 2—3)¹².

Z punktu widzenia duszpasterskiego słuszną jest uwaga dotycząca czasu namaszczenia bierzmowanych, który „należy wypełnić śpiewem i wspólnymi modlitwami, by zachować skupienie i nastrój modlitewny. Zarówno śpiewy jak i modlitwy powinny być odpowiednio dobrane, by swą treścią nie odbiegały od dokonującej się akcji. Modlitwom i śpiewom powinien przewodniczyć kapłan, który słowem wiążącym będzie naprowadzał myśl na właściwy tor” (p. III, 5).

Zagadnienie wychowania i pogłębienia świadomości przyjętych zobowiązań w sakramencie dojrzałości chrześcijańskiej, Projekt ogranicza wyłącznie do obchodu rocznicy bierzmowania w okresie Zesłania Ducha Świętego. Na obchód ten składa się, oprócz spowiedzi i Komunii św., konferencja z krótkim rachunkiem sumienia z wypełnienia przyjętych zobowiązań (p. IV).

III. WYMOGI DUSZPASTERSKIE NOWEGO ORDO CONFIRMATIONIS

Rodzi się z kolei pytanie, jakie postulaty pod adresem duszpasterstwa wysuwają nowe obrzędy bierzmowania? Z zadowoleniem należy stwierdzić, że przedstawione wyżej próby konkretnych rozwiązań duszpasterskich na naszym terenie w wielu wypadkach pokrywają się z nowymi obrzędami, a nawet częściowo je przewyższają.

Przyjrzyjmy się wobec tego niektórym postulatam duszpasterskim nowych obrzędów bierzmowania.

a) **Wiek kandydatów do bierzmowania.**

Nowe *Ordo Confirmationis* podtrzymuje w zasadzie dotychczasową praktykę Kościoła łacińskiego¹³, według której sakramentu bierzmowania udziela się około 7 roku życia, a wcześniej w wypadku niebezpieczeństwa śmierci¹⁴.

Konferencje biskupów poszczególnych krajów ze względów duszpasterskich mogą dolną granicę wieku podwyższyć. „Z powodów duszpasterskich, przede wszystkim aby głębiej wpoić pełne posłuszeństwo Chrystusowi i nauczyć ich dawania zdecydowanego świadectwa, konferencje biskupów mogą ustalić wiek, który wyda im się odpowiedniejszy tak, aby ten sakrament był udzielany w dojrzałym wieku po odpowiednim przygotowaniu”¹⁵.

¹² Zalecenia te pokrywają się z nowym *Ordo Confirmationis*, ed. typica 1971, Prenotanda, n. 13.

¹³ Por. kan. 789 KPK.

¹⁴ *Ordo Confirmationis*, Prenotanda, n. 11.

¹⁵ Tamże.

Postulaty wysuwane pod adresem Stolicy Apostolskiej, w trakcie przygotowywania nowych obrzędów, odnośnie wieku kandydatów do bierzmowania były diametralnie sprzeczne. Jedni uważali, że bierzmowanie jako sakrament wtajemniczenia, łączy się z chrztem do tego stopnia, iż należy udzielać obu sakramentów łącznie, przy czym powoływano się na praktykę Kościoła wschodniego i na inne argumenty historyczno-teologiczne; natomiast druga grupa domagała się praktyki udzielania bierzmowania w wieku późniejszym i po odpowiedniej katechezie, podkreślając głównie fakt, że bierzmowanie jest sakramentem dojrzałości chrześcijańskiej¹⁶. Słusznie zatem decyzje szczegółowe pozostawiono episkopatowi Kościołów lokalnych.

Wydaje się, że słuszna jest tendencja w naszym kraju do podnoszenia wieku kandydatów do bierzmowania, o czym świadczą nie tylko przedstawione wyżej konkretne rozwiązania dwu diecezji, ale także uchwalony przez Konferencję Episkopatu Polski w dniu 1 kwietnia 1971 r. nowy program katechetyczny, który cykl katechez na klasy V—VIII zatytułował „Dojrzałość chrześcijańska” — przygotowanie do bierzmowania¹⁷. Program wymagałby większego sprecyzowania i uzupełnienia nowymi akcentami teologicznymi, a także wymagałby dokładnego określenia, że udzielanie tego sakramentu ma mieć miejsce w klasie VII lub VIII. Ten wiek młodzieży jest okresem zbierania i porządkowania wiadomości. Jednocześnie jest to okres rozpoczynającego się dojrzewania i związanych z nim trudności, które z pewnością pozwoli łatwiej przezwyciężyć sakrament dojrzałości chrześcijańskiej.

b) Przygotowanie kandydatów do bierzmowania.

ba) Przygotowanie dalsze.

Wstęp do nowych Obrzędów Bierzmowania podkreśla, że obowiązek przygotowania ochrzczonych do przyjęcia sakramentu bierzmowania spoczywa na całym ludzie Bożym, natomiast szczególnie troska o staranne przygotowanie należy do duszpasterzy¹⁸.

Rola i znaczenie całej wspólnoty nie ogranicza się tylko do udziału w bezpośrednim przygotowaniu i uczestnictwie w samym obrzędzie bierzmowania, ale wykracza szeroko poza te ramy. Dziecko już od momentu chrztu ma prawo do miłości i pomocy ze strony całej wspólnoty, która ma obowiązek doprowadzić je do pełnego wyznania i potwierdzenia wiary. Chodzi w tym wypadku o całokształt życia

¹⁶ G. Pasqualetti, *De instauratione ordinis Confirmationis*, „Notitiae” 7 (1971) 360—363; por. P. de Clerk, *Reflexions theologiques sur la confirmation*, „Paroisse et liturgie” 53 (1972) 301.

¹⁷ Por. Ramowy program katechizacji w zakresie szkoły podstawowej, tekst w „Wiadomościach Urzędowych KB Śl. Op.” 7 (1971) 172—176; Bp Jerzy Stroba, *Geneza nowego programu katechezy*, „Katecheta” 11 (1972) 160.

¹⁸ *Ordo Confirm.*, n. 3.

środowiska, parafii, a zwłaszcza rodziny, w której dziecko znalazłoby przykład prawdziwego życia religijnego, na którym z kolei mogłoby budować swoją dojrzałość chrześcijańską¹⁹.

Główna troska o staranne przygotowanie do owocnego przyjęcia bierzmowania spoczywa jednak na rodzicach i duszpasterzach, przy czym szczególną pomoc w tej pracy ma stanowić katechizacja²⁰. Postulat ten w znacznym stopniu spełnia wspomniany już „Ramowy program katechizacji w zakresie szkoły podstawowej”, zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski²¹.

Przez cały rok poprzedzający bierzmowanie w katechezach należałoby najpierw ukazać wewnętrzną i ścisły związek bierzmowania z pozostałymi sakramentami wtajemniczenia chrześcijańskiego, tj. ze chrztem i Eucharystią, a następnie omówić zobowiązania, jakie zaciąga chrześcijanin przez te sakramenty. Katechezy można oprzeć na tekstach biblijnych nowej liturgii tych sakramentów²².

Podana w obrzędzie bierzmowania krótka homilia akcentuje następujące zagadnienia, które mogą również być tematem katechez i nauk przygotowawczych:

— Z woli Chrystusa Apostołowie przez włożenie rąk udzielają ochrzczonym daru Ducha Św. (Dz Ap).

— Mocą tej samej władzy czynią to dziś biskupi i ich delegaci.

— Duch Św. rozlewa miłość, gromadzi w jednej wierze, obdarza różnymi powołaniami oraz uswięca i jednoczy Kościół.

— Przez dar Ducha Św. stajemy się doskonalszym obrazem Chrystusa i członkami Kościoła.

— Namaszczony Duchem Św. jest posłany do świata, aby świadczyć o Chrystusie, o Jego męce i zmartwychwstaniu. Mężnie wyznaje swoją wiarę.

— Duch Św. rozdziela różne dary między chrześcijan, aby ciało mistyczne czyniło postępy w jedności i miłości.

— Duch Św. sprawia w nas postawę służebną wobec wszystkich (Duch Chrystusa)²³.

Inne teksty liturgiczne nowych obrzędów podkreślają przede wszystkim prawdę, iż bierzmowanie jest sakramentem umocnienia w wyznawaniu prawdziwej wiary i dawaniu Chrystusowi świadectwa swoim życiem²⁴.

¹⁹ *Ordo Baptismi parvulorum*, Typis polyg. Vaticanis 1969, Praenotanda, 4; H. B. Meyer, *Pastoralliturgische Bemerkungen zur Feier der Kindertaufe*, „Heiliger Dienst” 1 (1972) 16.

²⁰ Por. *Ordo Confirm.*, n. 3.

²¹ Por. przypis 17.

²² Por. „Notitiae” 4 (1968) 53—56. Próbę szczegółowego omówienia tematyki katechez przygotowawczych do bierzmowania podał Ks. B. Lewandowski, *Wymogi pastoralne nowego obrzędu Bierzmowania*, „Atheum Kapłańskie” 380 (1972) 403—406.

²³ *Ordo Confirm.*, n. 22.

²⁴ Tamże, n. 24, 30, 33.

Zobowiązania płynące z przyjętego sakramentu bierzmowania, które również będą przedmiotem katechezy przygotowawczej, sformułował wyraźnie II Sobór Watykański: „Wierni (...) przez sakrament bierzmowania jeszcze ściślej wiążą się z Kościołem, otrzymują szczególną moc Ducha Św. i w ten sposób jeszcze mocniej zobowiązani są, jako prawdziwi świadkowie Chrystusa, do szerzenia wiary słowem i uczynkiem oraz do bronięcia jej”²⁵.

bb) Przygotowanie bliższe.

Kandydaci do bierzmowania, jak podkreśla to wstęp do nowych obrzędów, „powinni znajdować się w stanie łaski, być odpowiednio pouczeni”²⁶. Dlatego najlepszą formą przygotowania bliższego będzie nowenna albo przynajmniej triduum lub rekolekcje przed samą uroczystością bierzmowania. W tym względzie należałoby wykorzystać doświadczenia poszczególnych diecezji.

Oprócz rekolekcji i innych spotkań na przygotowanie bezpośrednie powinna złożyć się także pokuta, zarówno sakramentalna, jak i w miarę możliwości pozasakramentalna w formie jednodniowego postu lub innej. W dniu takim kandydaci do bierzmowania mogą złożyć dobrowolne zobowiązanie powstrzymania się od picia alkoholu i palenia papierosów²⁷.

Nowe *Ordo Confirmationis* kładzie wielki nacisk na sprawę właściwego przygotowania, dlatego wyraźnie postanawia, że „Konferencje biskupów mają obowiązek dokładnie określić program duszpasterski, aby kandydaci, zwłaszcza dzieci, zostali dobrze przygotowani do bierzmowania”²⁸.

c) Przygotowanie wspólnoty parafialnej.

Oprócz przygotowania samych kandydatów, duszpasterz przeprowadzi przygotowanie całej społeczności parafialnej. Nie ulega wątpliwości, że przyjazd biskupa i udzielanie bierzmowania będzie okazją do powtórzenia i pogłębienia prawd związanych z przyjętym kiedyś przez nich darem Ducha Św. Na specjalnych naukach miesięcznych lub trzydniowych rekolekcjach parafialnych trzeba będzie przede wszystkim zaakcentować zagadnienie apostołstwa i życia chrześcijańskiego, jako konsekwencja pełnego wtajemniczenia przez chrzest, bierzmowanie i Eucharystię.

Sprawa przygotowania całej parafii była dotąd na ogół bardzo poważnie traktowana. Szczegółowe zalecenia wydała dla całej Polski już w 1962 roku Komisja Duszpasterska Episkopatu, która na polece-

²⁵ KK n. 11.

²⁶ *Ordo Confirm.*, n. 12.

²⁷ Por. Instr. Rady Duszp. Archidiecezji Warszawskiej, a także Instrukcję Diecezji Tarnowskiej.

²⁸ *Ordo Confirm.*, n. 12.

nie Konferencji Episkopatu opracowała specjalną instrukcję dla kapłanów w sprawie bierzmowania. Instrukcja ta zaleca: „Cała parafia, a szczególnie ci, którzy przystępują do Bierzmowania, winni głęboko przeżyć ten Sakrament. Dlatego trzeba przygotować parafię na Bierzmowanie przez odpowiednio wbudowaną katechezę w życie parafialne (...). Zawczasu też należy parafian zainteresować Bierzmowaniem, stworzyć odpowiedni klimat duchowy, wezwać wiernych do wspólnej modlitwy, urządzając nowennę do Ducha Świętego w celu godnego i głębokiego uczestniczenia w sakramentalnym życiu Kościoła i oddania życiem swoim świadectwa Chrystusowi. Zawsze zaś należy wiernych, przystępujących do Bierzmowania, przygotować przez odpowiednie rekolekcje, które będą budziły w ich duszach świadomość apostołskiego powołania i odpowiedzialności za królestwo Boże na ziemi”²⁹.

Treścią kazań przygotowawczych mogłyby być oprócz podanych wyżej tematów katechetycznych, następujące zagadnienia:

- Sakrament wtajemniczenia. Związek z chrztem i eucharystią.
- Sakrament zmartwychwstałego Chrystusa. Duch Św. pierwszym darem zmartwychwstałego Pana.
- Sakrament umocnienia, jedności i miłości.
- Zobowiązania płynące z przyjętego sakramentu bierzmowania. Wyznawanie wiary słowem i czynem (apostolstwo i obrona).
- Sakrament odpowiedzialności za Kościół. Dawanie świadectwa swoim postępowaniem.

d) Przygotowanie rodziców i świadków.

Pod adresem rodziców nowe *Ordo Confirmationis* stawia następujące wymagania: „Obowiązkiem chrześcijańskich rodziców jest troszczyć się o przygotowanie dzieci do życia sakramentalnego przez formowanie w nich ducha wiary i stopniowe jego umocnienie oraz przez bezpośrednie przygotowanie do owocnego przyjęcia sakramentów bierzmowania i Eucharystii z pomocą tych instytucji, które zajmują się katechizacją. Ta rola rodziców zaznacza się także przez ich czynny udział w obrzędach sakramentów”³⁰, chodzi między innymi o możliwość prezentacji swojego dziecka szafarzowi bierzmowania³¹.

Na specjalnym spotkaniu trzeba będzie omówić z rodzicami i świadkami na czym polegają ich obowiązki, a przede wszystkim trzeba im wyjaśnić znaczenie bierzmowania, zachęcić do przygotowania odpowiedniej oprawy w domu rodzinnym, a także zachęcić do spowiedzi i udziału we mszy św. bierzmowania. Ponadto bierzmowanie można wykorzystać jako jedną z form osobistego kontaktu katechety z rodzicami.

²⁹ *Sakramenty święte w duszpasterstwie*, Praca zbior. Kom. Duszp. Episkopatu Polski, Poznań 1963, s. 51.

³⁰ *Ordo Confirm.*, n. 3.

³¹ Tamże, n. 5, 21.

Stosunkowo gruntownym zmianom uległy przepisy prawne dotyczące świadków bierzmowania, zawarte w Kodeksie Prawa Kanonicznego³².

Nowe obrzędy postanawiają, że świadkiem bierzmowania jest chrzestny (tym samym traci moc kan. 797, 1); „w ten sposób jaśniej zaznacza się związek między chrztem a bierzmowaniem, a funkcje i obowiązki chrzestnego mogą być spełnione w sposób bardziej skuteczny”³³. Została tu również dowartościowana instytucja rodziców chrzestnych, którzy mogą być dobierani jedynie na podstawie kryteriów życia chrześcijańskiego, inaczej ojcostwo chrzestne staje się „klamstwem liturgicznym”³⁴. Z punktu widzenia historycznego rodzice chrzestni nie tylko doprowadzali katechumena do chrztu, ale nadal udzielali mu braterskiej pomocy aż do całkowitego ich wtajemniczenia³⁵.

Jeżeli z jakiegokolwiek powodu świadkiem bierzmowania nie może być chrzestny, wówczas kandydata mogą przedstawić sami rodzice; o ile tego nie mogą uczynić nawet rodzice, wtedy wybiera się specjalnego świadka bierzmowania³⁶.

Nowe *Ordo Confirmationis* zobowiązuje duszpasterzy do troski o to, „aby świadek bierzmowania wybrany przez kandydata lub przez jego rodzinę był duchowo przygotowany do tej funkcji oraz obdarzony następującymi przymiotami:

- a) był wystarczająco dojrzały do spełnienia tego zadania³⁷,
- b) należał do Kościoła katolickiego i przyjął trzy sakramenty wtajemniczenia: chrzest, bierzmowanie i Eucharystię,
- c) nie był wykluczony przez prawo od spełniania czynności świadka bierzmowania³⁸.

Została również zniesiona praktyka, według której jeden świadek przedstawiał do bierzmowania całą grupę kandydatów, a także w nowych obrzędach brak wzmianki o tym, ażeby świadek był tej samej płci, co osoba bierzmowana. Szczegółowe normy postępowania w tym względzie ma ustalić Ordynariusz dla swojej diecezji. Jest to konieczne ze względu na korzyści duszpasterskie oraz możliwości różnej praktyki i podejścia do sprawy przez poszczególnych duszpasterzy³⁹.

³² Por. kan. 793—797 KPK.

³³ *Ordo Confirm.*, n. 5.

³⁴ Por. A. Stenzel, *Die Taufe*, Innsbruck 1958, s. 297.

³⁵ Por. M. Dujarier, *Instytucja rodziców chrzestnych*, w: „Concilium” Poznań 1—12 (1966) 7 66.

³⁶ Por. G. Pasqualetti, *De instauratione ordinis Confirm.*, art. cyt., s. 359.

³⁷ Świadkiem bierzmowania nie powinien być np. 14-letni starszy brat lub kolega.

³⁸ *Ordo Confirm.*, n. 6.

³⁹ Tamże, n. 5.

e) **Bierzmowanie w czasie Mszy św.**

Do wymogów duszpasterskich nowego *Ordo Confirmationis*, jeśli chodzi o obrzędy sakramentu bierzmowania, należy przede wszystkim wyraźny postulat udzielania tego sakramentu w czasie mszy św. „Zwykle udziela się bierzmowania w czasie mszy, aby jaśniej ukazać się ścisły związek tego sakramentu z całym wtajemniczeniem chrześcijańskim, które osiąga szczyt w przyjęciu Ciała i Krwi Chrystusa. W ten sposób bierzmowani uczestniczą w Eucharystii, przez którą ich wtajemniczenie chrześcijańskie zostaje dopełnione”⁴⁰.

W uzasadnieniu za udzielaniem bierzmowania w czasie mszy św. nowe obrzędy powołują się przede wszystkim na argumenty natury teologicznej, ale nie można pominąć tu racji natury duszpasterskiej.

Jak wykazuje praktyka, trudno zebrać bierzmowanych, ich rodziców i świadków, najpierw na mszę, a następnie, zwykle w godzinach popołudniowych, na osobne udzielenie sakramentu. Również z wielu względów nie najlepszą jest praktyka udzielana Komunii św., a nawet odprawiania mszy św. przed przybyciem biskupa lub po jego odejściu. Wszystko to przedłuża pobyt dzieci w kościele i rozbija wewnętrzną jedność sakramentów inicjacji. W wyjątkowych jednak wypadkach możliwość taką przewidują nowe obrzędy bierzmowania⁴¹.

Wypada również, aby mszę bierzmowania odprawił biskup wraz z kapłanami pracującymi w parafii lub w całym dekanacie. Prawo przewiduje nawet binację, gdyż księża zwykle muszą każdego dnia odprawiać dla swoich parafian⁴². Koncelebrę kapłanów ze swoim biskupem, przy licznym udziale wiernych, szczególnie zaleca odnowiona liturgia, jako manifestację samej natury Kościoła i znak jedności kapłaństwa. „Szczególnym uznaniem powinna cieszyć się taka koncelebra, w której biorą udział kapłani jakiejś diecezji ze swym biskupem, zwłaszcza w Wielki Czwartek we Mszy Krzyżma, czy też z okazji Synodu lub wizytacji pasterskiej. Z tej też racji zaleca się koncelebrowanie, ilekroć kapłani spotykają się ze swym biskupem...”⁴³. Jest to również argument przemawiający za bierzmowaniem w czasie mszy św.

⁴⁰ Tamże, n. 13.

⁴¹ Por. rubrykę poprzedzającą formularz mszalny: „Jeżeli bierzmowania udziela się w czasie Mszy, albo bezpośrednio przed Mszą lub po niej, odprawia się następującą Mszę w kolorze czerwonym lub białym” — *Ordo Confirm.*, n. 57.

⁴² Por. *Institutio generalis Mis. Rom.*, n. 158, ed. typica 1970, s. 58: „Kto na Synodzie, podczas wizytacji pasterskiej lub na zjeździe kapłanów koncelebruje z Biskupem lub jego delegatem, może, stosownie do uznania tegoż Biskupa, powtórnie w tym dniu celebrować Mszę dla pożytku wiernych”.

⁴³ Tamże, n. 157, s. 58; por. H. M a d e r s CSSR, Koncelebra w: „Concilium” Poznań, 1—2 (1965—66).

Grupy do bierzmowania nie powinny być zbyt wielkie (do 200 osób), gdyby zachodziła konieczność bierzmowania większej ilości osób, biskup może dobrać sobie do pomocy kapłanów, którzy piastują w diecezji jakiś specjalny urząd, np. wikariusza generalnego, wizytatora, dziekana (pewna szansa dowartościowania tego urzędu), albo pracują w danej parafii w charakterze proboszcza lub katechety, który przygotował kandydatów do bierzmowania⁴⁴.

Z różnych powodów, jak np. wiek i stan zdrowia albo bierzmowania w tym samym dniu w drugiej lub trzeciej parafii, mszę bierzmowania może odprawić inny kapłan, a nie biskup. W takim wypadku nowe obrzędy zalecają, aby biskup przewodniczył liturgii słowa, wykonuje wtedy wszystko, co zwykle czyni celebrans, a na końcu mszy również udziela błogosławieństwa⁴⁵.

Mszę św. z własnym formularzem i czytaniem, w czasie której udziela się bierzmowania, odprawia się w kolorze czerwonym lub białym. Jest to msza obrzędowa i nie wolno jej odprawiać w niedziele: Adwentu, Wielkiego Postu, okresu Wielkanocy, a także w uroczystości (*sollemnitates*), w Środę Popielcową i w Wielkim Tygodniu⁴⁶.

Bierzmowanie poza mszą św. nowe *Ordo Confirmationis* rezerwuje przede wszystkim dla dzieci, które jeszcze nie były u I Komunii św., a także w czasie sprawowanej liturgii bierzmowania nie będą do niej dopuszczone.

Za bierzmowaniem poza mszą św. mogą przemawiać również inne ważne okoliczności. W takim wypadku bierzmowanie musi poprzedzić liturgia słowa, a zakończyć wspólna recytacja lub śpiew na melodii mszalną, Modlitwy Pańskiej przed błogosławieństwem, gdyż sam Duch Św. modli się w nas, a chrześcijanin w Duchu Św. może powiedzieć, *Abba, Ojcze*⁴⁷.

f) **Obrzęd udzielania sakramentu bierzmowania.**

Nowością w stosunku do dotychczasowych obrzędów bierzmowania jest prezentacja kandydatów biskupowi przez proboszcza, katechetę albo innego kapłana lub diakona. *Ordo Confirmationis* przewiduje dwa sposoby prezentacji: pierwszy — gdy jest mała liczba kandydatów — polega na imiennym wzywaniu każdego z osobna, natomiast drugi sposób — gdy kandydatów do bierzmowania jest bardzo wielu — polega na samym ustawieniu kandydatów w odpowiednim miejscu przed biskupem. Prezentacja ta ma wartość po ewangelii, a przed krótką homilią⁴⁸. Nowe obrzędy uzależniają oba sposoby prezentacji od miej-

⁴⁴ Por. *Ordo Confirm.*, n. 8.

⁴⁵ Tamże, n. 13.

⁴⁶ Tamże, n. 57; *Institutio generalis Missalis Romani*, n. 330.

⁴⁷ Por. *Ordo Confirm.*, n. 13. Podano wyraźne określenie I Komunii (ad primam Communionem) — termin czasami niestosownie u nas kwestionowany.

⁴⁸ Por. *Ordo Confirm.*, n. 21.

scowych zwyczajów. Z punktu widzenia duszpasterskiego, z uwagi na przedłużenie obrzędów, należy się zastanowić, czy praktykę tę wprowadzać, zwłaszcza, iż proboszcz w jakiejś formie przedstawi kandydatów w słowie powitalnym na początku Mszy św. Przy większej liczbie dzieci również niewskazane jest ich wyprowadzanie z ławek i ustawianie przed biskupem po ewangelii, a przed homilią. Wprowadziłoby to ogromne zamieszanie, tym bardziej, że każde dziecko prowadzi jeden ze świadków bierzmowania albo jedno z rodziców. Konieczny jednak w tym wypadku będzie jednolity sposób postępowania w całej diecezji. Najlepiej jeśli dzieci będą podchodziły do biskupa (ewentualnie i kapłanów, którzy mu będą pomagali), albo udzielający bierzmowania podejść do dzieci ustawionych wzdłuż nawy kościoła, dopiero bezpośrednio przed namaszczeniem krzyżem.

Podobnie w praktyce może okazać się lepszy sposób odczytywania imion przez kapłana z podanej karteczki. Młodzież starsza winna podawać sama imiona, jest to sposób bardziej personalny i zrywa z anonimowością. Po odpowiednim pouczeniu mogą to również uczynić świadkowie⁴⁹. Nowe obrzędy nic nie wspominają o wybieraniu nowego imienia przez kandydata do bierzmowania. Za stosowaniem imion otrzymanych na chrzcie przemawia przede wszystkim wewnętrzny związek obu sakramentów wtajemniczenia.

W tekstach nowego *Ordo Confirmationis* brak również wzmianki o wycieraniu czoła po namaszczeniu, jednak należałoby dotychczasową praktykę podtrzymać, zwłaszcza w stosunku do dzieci.

Odrębnego przygotowania wymaga śpiew w czasie namaszczenia. Ma to być śpiew odpowiednio dostosowany⁵⁰. Duszpasterz winien przygotować krótki komentarz, pewne recytacje modlitewne i wspólne śpiewy, wyrażające wdzięczność za otrzymany dar Ducha Św. Nie mogą to być modlitwy i śpiewy przypadkowo dobrane oraz odbiegające od sprawowanej czynności. Jeżeli obrzęd namaszczenia trwa dłużej, modlitwom i śpiewom winien przewodniczyć kapłan (komentator), on też może podać krótkie objaśnienia do sprawowanych obrzędów.

IV. BIERZMOWANIE DOROSŁYCH

Dotychczasowe wywody dotyczyły głównie bierzmowania dzieci i młodzieży, niemniej problem bierzmowania dorosłych staje się i w naszych warunkach coraz bardziej aktualny. Chodzi tu głównie o dwie grupy dorosłych: katechumenów przygotowujących się do chrztu oraz kandydatów zgłaszających się do sakramentu małżeństwa. Ta ostatnia grupa staje się coraz liczniejsza, na co wpływają różne przyczyny, zwłaszcza wielka migracja ludności i na ogół zbyt rzadka możliwość (co 5 lat) przyjęcia sakramentu bierzmowania w jednej

⁴⁹ Tamże, n. 26; por. De instaurat. ord. Conf., art. cyt., s. 358.

⁵⁰ *Ordo Confirm.*, n. 29.

parafii. Istniejąca w tym względzie sytuacja wymaga również konkretnych rozwiązań duszpasterskich, tym bardziej, że nowe *Ordo Confirmationis* daje nam pewne możliwości i zarazem stawia nowe wymagania.

Dorośli katechumenom, a także dzieciom, które chrzci się w wieku nauczania katechizmu, udziela się wszystkich trzech sakramentów wtajemniczenia łącznie, tzn. w czasie mszy po chrzcie św. kapłan udziela bierzmowania i I Komunii św. Podobnie dorośli, ochrzczeni w dzieciństwie, gdy przyjmują po odpowiednim przygotowaniu I Komunię, otrzymują również podczas tej samej mszy św. bierzmowanie⁵¹. Kapłan, który chrzci dorosłego, albo dziecko w wieku nauczania katechetycznego, albo przyjmuje do pełnej jedności z Kościołem dorosłego już ochrzczonego, ma władzę bierzmowania na mocy samego prawa⁵². Nie potrzebuje do tego specjalnego zezwolenia. Osoby w ten sposób bierzmowane należy zapisać w osobnej księdze bierzmowanych i powiadomić o tym fakcie parafię chrztu.

Przygotowanie dorosłego do bierzmowania w praktyce będzie pokrywało się z przygotowaniem do małżeństwa, gdyż brak bierzmowania z reguły stwierdza się w trakcie spisywania protokołu przedmałżeńskiego. Z zasady chrześcijanin winien przyjąć sakramenty wtajemniczenia przed zawarciem sakramentu małżeństwa. O ile bierzmowanie ma być udzielone w jakiś czas po małżeństwie, należy w takich wypadkach uzyskać specjalne zezwolenie biskupa⁵³.

Przed ślubem, po odpowiednim przygotowaniu, należałoby kandydatów do bierzmowania skierować do katedry lub innego kościoła albo kaplicy, gdzie w ustalonym dniu, np. jedna niedziela w miesiącu i o ustalonej godzinie biskup odprawi mszę św., i udzieli bierzmowania⁵⁴.

Bierzmowani dorośli, a także ich rodzice i świadkowie mogą przyjąć Komunię św. pod obiema postaciami⁵⁵.

V. OPIEKA NAD BIERZMOWANYMI

Do obowiązków duszpasterzy należy troska o to, aby bierzmowani zachowali pełną świadomość otrzymanych darów oraz konsekwencji wynikających z pełnej inicjacji chrześcijańskiej, zwłaszcza odnośnie apostołatu i dawania świadectwa przez życie chrześcijańskie.

⁵¹ Tamże, n. 11, por. *Ordo Initiationis christianae adultorum*, ed. typica 1972.

⁵² Por. *Ordo Confirm.*, n. 7, b.

⁵³ Por. tamże, n. 12.

⁵⁴ Tego rodzaju praktyka przyjmuje się w niektórych diecezjach np. archidiec. warszawskiej. W kilku diecezjach dorosłych kieruje się do katedry w uroczystość Zesłania Ducha Św., gdzie o stałej godzinie każdego roku odbywa się bierzmowanie.

⁵⁵ Por. *Ordo Confirm.*, n. 32.

W okresie poprzedzającym uroczystość Zesłania Ducha Św. można urządzić rocznicę bierzmowania, połączoną ze spowiedzią i Komunią św. Do sakramentu bierzmowania szczególnie należałoby nawiązywać przez cały rok katechizacji po przyjęciu tego sakramentu⁵⁶.

Fakt przyjęcia zobowiązań może w jakimś stopniu przypominać odpowiednio wykonana pamiątka, np. obrazek ścienny, najlepiej wspólny dla chrztu i I Komunii św., z odpowiednim napisem i adnotacjami.

VI. WNIOSKI

a) Celem jak najlepszego sprawowania sakramentu bierzmowania pod względem duszpasterskim konieczne potrzeba szczegółowych ustaleń i wytycznych Konferencji Episkopatu. Dotyczy to głównie wieku kandydatów, programu przygotowania i częstotliwości udzielania bierzmowania w parafii.

Uwzględniając dotychczasową praktykę w naszych diecezjach, możliwe do zrealizowania byłyby następujące ustalenia:

— kandydatami do bierzmowania byłyby młodzież klas VII i VIII,
— w większych parafiach udzielano by sakramentu bierzmowania niezależnie od wizytacji pasterskiej każdego roku⁵⁶, natomiast w parafiach mniejszych co dwa lata. Parafie niezbyt odległe od siebie można by łączyć.

b) Istnieje wśród duszpasterzy wielkie zapotrzebowanie na materiały pomocnicze, zwłaszcza cykle kazań, konferencji i katechez przygotowawczych do bierzmowania.

c) Brak odpowiednich śpiewów w czasie liturgii bierzmowania, które uwzględniałyby teologię tego sakramentu, i które widziałyby w bierzmowaniu sakrament osobistej odpowiedzialności. Stąd ciągle apele wśród duszpasterzy o tego rodzaju śpiewy.

Opole

KS. HELMUT SOBECZKO

⁵⁶ Por. Instrukcja diec. tarnowskiej i warszawskiej o bierzmowaniu.

⁵⁷ Nowe *Ordo Confirm.* nic nie wspomina o egzaminie dzieci przed bierzmowaniem. Zakłada jedynie dobre przygotowanie w ramach katechizacji, por. n. 3, 12.